

JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
ISSN 2630-6417

Article Arrival Date: 29.03.2018

Published Date: 15.05.2018

Vol 4/ Issue 9 / pp: 52-57

Қазақстандық Студент Жастардың Жаңашылдық Сапасын Қалыптастырудың Педагогикалық Негізі

Pedagogical Basics Of Formation Innovative Quality Of Kazakhstan Students

Abdimanap Abdirazakovich ZHOLDASBEKOV

professor doctor of pedagogical science, South Kazakhstan State university Shymkent, Kazakhstan

Zeynel ALPTEKIN

post-doctor M.Auezov South Kazakhstan State university Shymkent, Kazakhstan

T.A. DANIYAROV

Professor, candidate of pedagogical science, H.A Yasawi International Kazakh –Turkish university,
Turkestan/Kazakhstan

АҢДАТПА

Бүгінгі уақыттағы технологиялардың қарқынды өзгеріп келе жатқанына байланысты студент жастардың бойында ерекше қажетті кәсібіне қосымша білімдер мен біліктіліктерді қалыптастырудың қажеттілігі туындап отыр, нақтырақ айтқанда, оларда сауаттылықты, біліктіліктерді және дағдыларды, қасиеттерді, сапалар мен қабілеттерді қалыптастыру қажет, олар өз кезегінде маманға кәсіби жылдамдықты, бәсекеге лайықты болуды, әлеуметтік қорғанды немесе кепілдікті қамтамасыз етеді. Бітіруші түлектерге өздері әрекет жасап, жұмысқа орналасу мәселесін өздері шешіп жүргені белгілі, жас мамандардың ең қиын психикалық зақымданатын жағдай бәсекелестіктің жұмысқа орналасуда пайда болатыны көп кездеседі. Объективті себептермен бірге, жас мамандарда өзін-өзі таныстыру қабілетінің төмендігі де саналады. Демек қазіргі кезде Қазақстанда студент жастардың жаңашылдық сапасын зерттеу педагогика ілімінде өзекті болып табылады.

Студенттің жаңалықшылық сапасының құрамын нақты анықтау оқу бағдарламасын мақсатты бағытта мәдениетті тұрғыда өңдеуге, педагогикалық технологиялардың тиімдісін таңдауға, студенттерге шығармашылық білім өнімдерін жасауды ұйымдастыруға мүмкіндік беретін оқу материалдарын дәл таңдауға мүмкіндік береді.

Қазақстандық жоғары оқу орнындағы білім беру жүйесін жаңалауға маңызды қадам – бұл болашақ бәсекеге лайықты, креативті маманның тұлғалық-кәсіби тұрғыда өзін-өзі дамытуына назарды күшейту болуы керек. Басқаша айтқанда, бүгін креативті психологияның контекстінде бүгінгі күннің маманының өзін-өзі тұлғалық әрі кәсіби салада дамытудың жүйелілік білімдері ерекше өзектіленген. Көптеген зерттеушілер жасөспірімдік және жастық шақ кезеңдері өзін-өзі еркіндігі мен өзінің өмірін жоспарлау қабілеті тұрақты қалыптасады деп есептейді. Бүгінгі кезеңде жастардың психологиясын зерттеу, жас қыздар мен ұлдардың дүниетанымындағы, құндылықтарындағы, өзін-өзі белгілеуіндегі, өмір мәнін іздеудің қалыптасуындағы ерекшеліктерді және тұлғалық дамудың басқа да мәселелерін зерттеу қажеттілігі туады.

Кілт сөздер: студент жастар тәрбиесі, жаңашылдық, жаңашылдыққа баулу, ұлттық тәрбие, тұлғаның қалыптасуы.

ABSTRACT

Associate, intensively change, technologies in Today's time necessity special necessary to trade additional knowledge forming of student along young people qualifications is conceived, when said more precisely, for them literacy, qualifications skills and internalss, to form internalss and capabilities it is necessary, they in a turn to the specialist professional speed, to the rivalry correspondingly to be, social imbanked or provide guarantee. To work question location to work, Finishing bustled about to the graduating students, that decided, much meets the state, that психикалық wounds oneself same difficult, known, youth specialists, there is a rivalry on to be situated benefit. Ability, acquaintance of Объективті itself itself at youth specialists together with reasons bottom is considered. On studies of pedagogics research of student in Kazakhstan in nowadays time, that gathers to say, quality of innovation young people is basic.

Student quality composition exact exposes reads program having a special purpose direction cultural stands makes, pedagogics лық technology advantageous chooses, student work knowledge products does unites allows studies material chooses exactly allows.

To Renew system of what form on place of what Kazakhstan high educational, my important step - it the future to the rivalry correspondingly, креативті to be to strengthen look needed a specialist stand itself itself develops . Differently speaking, today psychology on today's specialist of day knowledge of the system development in personality professional industry itself itself special . Researchers , that increased , teenager and youth considers pores talk , that ability life planning of freedom formed constantly . today's pore young people psychology investigates, young girl and son дүниетанымындағы, value ғы, itself itself designates ті, life importance searches is formed ғы feature and personality лық development other and question investigates necessity

Key words: education of students, novetty, to novetty, national upbringing, formation of a person

Болашақ маманның бәсекеге лайықтылығын қарастыру барысында оның кәсіпті меңгерген дәрежесімен бірге, тұлғалық- даралығындағы сапалары да ескерілетінін айту керек, яғни оның тұрақты даралылық қасиеттерінің жиынтығы қабілеттерінің саны мен үйлесімділікте болуы, кәсіби қызметін өнімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін қажеттіліктері мен күйі, мінезінің сипаты да бір-бірімен үйлесімділікте болуы керек.

Міне, осындай жағдайларда олардың студент кезінде өзін-өзі дамытудағы креативті психологияның орны ерекше екені бұл мәселенің өзектілігін көрсетеді.

Кез келген саладағы маманды сипаттайтын тұлғалық күзiреттiлiкке бiз мынадай құрамдарды немесе қасиеттердi енгiземiз:

- ✓ әлеуметтік – өзіне жауапкершілік жүктеу қабілетімен байланысты шешімді бірлесіп қабылдауға қатысу, дау-дамайды жарлықсыз реттеу, басқа адамдардың мәдениетімен өмір сүру, толерантты болу, ұлтшылдықтың пайда болуына, төзімсіздіктерге қарсылық жасау;
- ✓ кәсіби қызметпен байланысы жоқ салаларда өзіндік жеке эрудициясының (терең білімділігінің) болуы, рефлексиялық біліктілік пен дағдыны меңгеруі керек, өзін-өзі дамытуы, өзін-өзі жетілдіруі, жоғары мәдени дәрежеде сөйлеуге қабілеттілігі, мәдениетті мінез-құлық көрсетуі;
- ✓ ақпараттық құрамы, оған жаңа ақпараттық технологияларды меңгеру әрі оларды қиын жағдайларда қолдану, шет тілдерді меңгеру;
- ✓ экологиялық құрамы табиғат пен қоғамды дамытудың жалпы заңдарын білуімен негізделеді, сонымен бірге, әлемді синергетикалық принциптерде құру, өзінің кәсіби қызметіне немесе іс-әрекетіне экологиялық жауапкершілікпен қарауы;
- ✓ валеологиялық құрамы салауатты өмір салты мен денсаулық саласындағы білім қоры мен біліктіліктерінің жиынтығы.

Кәсіби күзiреттiлiк жалпы әрi арнайы сапада кәсіби маңызды сапаларды дамытуды қамтамасыз етеді, мысалы: есті, қисынды және креативті-сыншыл ойларды, рефлексияны, жинақылықты, ұйымдастырушылықты, қайсарлықты, ұқыптылықты, нақтылықты, эмоционалды тұрақтылықты, толеранттылықты, бақылағыштықты, білгіштікті, назар салуды, табандылықты, байланысшылдықты дамытуды қамтамасыз етеді.

Маңызды психофизиологиялық жалпыланған қасиеттерге немесе құрамға мына сапаларды жатқызамыз:

- ✓ төзімділік (иілгіштік) – жағдайдың талабына сәйкес іс-әрекеттің немесе қызметтің бағдарламасына түзетулер енгізуге қабілеттілігі;

- ✓ ойын басқаға бұру немесе тежеу – нақты деректерді нәтижелі жалпылау қабілеті, абстрактілі сөздерге сүйенуге шеберлігі, ойлау үдерісінде бейнелерді жасау қабілеті;
- ✓ рефлексивтілік – ақпараттарды есінде ұзақ сақтау қабілеті, оны әркезде ой елегінен өткізіп отыруы, өзінің іс-әрекеттерін үнемі ойлап қайта жасауды жоспарлау қабілеті.

Осылайша, кең жоспарда маманның кескіні дегеніміз маманның кәсіби, әлеуметтік-психологиялық, креативті (шығармашылық) әрі тұлғалық сапасы, бұлар нарықтық экономикалық жағдайдағы қарым-қатынастарда еңбектенуге мүмкіндік жасайды, нәтижеге қол жеткізуге, әлемдік еңбек нарқындағы жоғары талаптарға тең келетін әрі қоғамда заманға лайықты қайта жасауға қабілетті болуын қамтамасыз етеді.

Тұлғаның жалпы бағытталғандығы сапасындағы құрамына (маманды дайындау үдерісінде дамыту мүмкін әрі қажетті жұмыстар): рухани құндылықтар жүйесіне тұлғаның өзін еркін игеру, толеранттылығы, жауапты шешімдер қабылдау қабілеттілігі, кез келген іске креативті көзқараспен қарауы, үнемі үйренуге талпынуы, әріптестікке қабілеттілігі, дамыған креативті санасы сияқты сапаларын қалыптастыруға ерекше назар салу керек деп есептейміз. Біздің пікірімізше, арнайы бағытталу дегеніміз, бұл: өзінің мамандығының мәні мен әлеуметтік маңызын түсінуі; кәсіби іс-әрекеттері немесе қызметі арқылы өзін-өзі жүзеге асыру; кәсіби негізінде өзін-өзі дамыту.

Интегралды құрамдағы бәсекеге лайықты тұлғаның сипаты мына өлшемдермен беріледі: қабілеттіліктері – мақсатының нақтылығы, құндылықтарға бағдарлануы, ісіне креативті қарым-қатынасы, психологиялық төзімділігі, тәуелсіздігі, тәуекелге баруға қабілеттілігі, лидерлікке құмарлығы, толеранттылығы; мінез-құлқының сипаты – еңбек сүйгіштігі, өзін-өзі дамытуға әрі үнемі кәсіби шеберлігін шыңдауға талпынуы; көңіл күйі – конгруэнттілігі, стрестерге төзімділігі [1].

Субъектінің мінезінің бағыты мен біртұтастығын қамтамасыз ететін пайдалы нәтижеге жеткізетін қабілеті – ол мақсатын нақты қоя білуі, жоспарланған қызметтің нәтижесіне түзетулер енгізу әрі бағалау, жоспарлау біліктілігімен анықталады, сонымен бірге, жетістікке жету мотивтері мен кәсіби қызметін мотивациялаумен айқындалады [2].

Құндылықтарға бағдарланудың айқындығы – бұл шынайы өмірдегі объектілердің мазмұнына саралау жасау қабілеті. Құндылықтарды және мазмұнын өңдеу келесі ретте анықталады: өзінің мүмкіндіктерін бағалай білу қабілеті мен өзінің даралығын түсінуімен; өзінің кәсіби іс-әрекеттері және қателіктері бойынша талдауларды оптимистік бағыттауға қабілеттілігімен; интеллектуалды эрудициясы – терендетілген бүгінгі талапқа сай білімдерінің қорымен, кәсіби мәселелерді шешуде қолайлы жолын қарастыру; кәсіби тұрғыдан болжалдар жасау – жағдайды басымдылықта аяқтау біліктілігі; құндылықтарға бағдарының мазмұндылық жағын анықтай білуге қабілеттілігімен айқындалады, іс-әрекетіне немесе қызметімен байланысты белсенді әрі жағымды өзара әрекеттерге және рефлексия мен креативті ойлауға мотивациялық дайындықтарды қосатын психиканың мотивациялық және интеллектуалды саласына ұсынылған креативті даралықты дамыту қабілеттерімен анықталады.

Үздіксіз өзін-өзі дамытуға талпыну өзін түсінудің, өзін танудың, өзін бақылаудың, өзін тәрбиелеудің, өзін өзектілеудің (адам өзінің мүмкіндіктерінен тыс шамада дамуға ұмтылысы) дамуымен белгіленеді [3].

ЖОО-да дайындықтан өткен мамандар жүйелі білімдерді меңгерулері тиісті, әрі бұл талапты әрбір мамандықта оқитын студенттерді дайындау үшін біртұтастықтағы

білім саласының мазмұнын жасауды қажет етеді. Оқу-тәрбие үдерістерін ұйымдастырудағы бүгінгі жаңа принциптерді жүзеге асыруда білім беру жүйесінің күрделі мазмұнын меңгеруді жүзеге асырудағы ең маңызды мәселе педагогикалық үдерістердің еншісінде, яғни студенттер мен оқытушылардың іс-әрекеттерінің өзара байланысуы мен өзара шарттасуы. Сондықтан бүгінгі уақыттағы ЖОО-дағы білім беру жүйесінде оқытушылардың да, студенттердің де жұмысының әдісі мен түрлерін жетілдіру мәселесі өткір қойылуда.

Кәсіби креативті мінездің даму шарттары дегеніміз студенттің мінезі мен ойлау қабілетінің дәстүрден тыс әрі толық нәтижелі орындауға қабілеттілігі, сонымен бірге, рефлексиясы, түсінушілігі мен өзінің тәжірибесін дамытуға қабілеттілігі; тек көп нұсқалы, белгісіздік, аяқталмағандыққа бағдарланған кәсіби-озық үлгідегі оқу барысы, креативті мінездерінің бейнелері және т.б.

Тұлғаның креативтілігінің қалыптасқандығының дәрежесі кез-келген іс-әрекеттің немесе қызметтің жемістілігінің негізі екенін және кәсіби-шығармашылықтың жемісі екенін де ескере отырып, біз зерттеуге алған затымыздың құрылымына талдау жасаймыз-тұлғаның креативтілігі әрекетшілдік тәсілдің тарапынан алғанда оны мынадай компоненттерге бөледі: қажеттіліктер, мотивтер, мақсаттар, креативтілік үдерісі мен оның нәтижелері.

Тұлғалық сапалардың әрбір тобында студенттің өзін-өзі жүзеге асыруға сәйкестендірілген белгілі бір қабілеттері бар [4].

Студенттердің тұлғалық жаңалық ашу сапасын біз белгілеген үлгіде оның бейнесін сипаттап көрелік. Төменде аталатын сапалар оқыту барысының жаңалықшылдық түрінің тиімділігін ұйымдастыру және бақылау, жоспарлаудың негізі болып табылады.

Креативті сапалары:

- ✓ эмоционалды-бейнелік сапалары: шабыттану, рухани баю немесе рухани толығу;
- ✓ шығармашылық жағдайларда эмоциялық өрлеуі; бейнелер жасау, білімділік, ассоциациялық көзқарасы, танымдылық, қиялдауы, фантазиялық көзқарасы, арманшылдық, романтикаға бой алдыруы, керемет әрі жаңа дүниеге құмарлығы, шығармашылық күдікшілдікке бейімділігі, ішкі күресін жасауға қабілеттілігі, жанашырлық (немесе өзгені өзіндей түсіну сезімі), толеранттылығы, шығармашылықтағы белгілерді айыруы, шығармашылықтағы таңбаларды айыру қабілеттері;
- ✓ ынталандырушылық, жасампаздық, шыңдалғандық, ойдан жасауға үнемі дайындығы; өзіндік сипаты бар, біртектіліксіздік, стандартсыздық, өзіндік табиғи қасиеттілік, ассертивтілік (бұл сөздің мағынасы өте кең);
- ✓ идеяларды қуаттау қабілеті мен оларды объективті танымдылықпен, мәтінмен, басқа адамдармен байланыстарда, әрі өзімен жеке байланыстарда өнімдер жасауға қабілеттілігі;
- ✓ ЖОО-да, отбасыда, басқа әлеуметтік орталарда қалыптасқан мінездерінің қағидаларын ұстану шеберлігімен байланысқан іс-қимылдары мен сезімдері, ойлау үдерістерінің еркіндігі, тәуелсіздігі;
- ✓ терең сезімталдығы, таныс және бейтаныстарда өзіне таныс жағдайды көру шеберлігі;
- ✓ бір-біріне ұқсас дүниелерді жеңуге қабілеттілігі, шешім қабылдауда басқа кеңістікке немесе басқа белдікке шыға білу қабілеті;
- ✓ зерттеп жатқан объектімен диалог жасау шеберлігі, объектіге сәйкес танымдылық әдісін таңдау; сол объектіге ұқсас басқа объектімен байланыстар

мен қызмет жасау тәсілдерін табу, оның құрылымы мен құрылысын анықтауға шеберлігі; объектінің өзгерісін болжау, оның өсу жылдамдығын немесе дамуын болжалдау; объектінің құамына сәйкес жаңа танымдылық әдістерді жасау;

- ✓ теорияларды, формулаларды, заңдылықтарды, жорамалдарды құрастыру, жорамал жасау шеберлігі, болжалдаушылық, алдын ала анықтау шеберлігі; қисынсыз, эвристикалық әрекеттерді меңгеру: сезімталдық, инсайт, медитация;
- ✓ жалпыға ортақ білім беру стандарттарынан айырмашылығы тереңдігінде, мәтін мазмұнында, пікірінде бар білім беру жүйесінің тұлғалық нәтижелерін ажырата білу; тәуелсіздік, тәуекелшілдік;
- ✓ шығармашылық жұмыстарды қорғау әрі орындау барысында өзінің шығармашылық қабілеттерін барынша пайдалану тәжірибесін шындау, сайыстар, жарыстар, олимпиадаларға қатысу және т.б.

Аталған сапалар тобы кеңейтілуге және нақтылауға ашық. Сонымен бірге, бұл топтар жаңалық ашуға оқытуды қамтамасыз етуге бағытталған аз шамадағы кешенді жинақ болып саналады. Мысалы, тек креативті сапаларды дамыту студенттің жалпы білім алу қозғалысын қиындатып жібереді, өйткені, қалыптаспаған ұйымдастырушылық негізсіз оның креативтілігі кездейсоқтық пен рәсімделмеген қалыпта қалады.

Аталған сапалар сәйкестендірілген іс-әрекеттерде немесе қызмет түрлері арқылы сыртқы көріністерге ие болады. Креативті білім беру іс-әрекеттер немесе қызметтер когнитивті де бола алады, әрі оның құрамын да өз сапа белгісіне бір бөлшек ретінде қосады. Креативті іс-әрекеттің немесе қызметтің соңғы және негізгі мақсаты – өнім жасау, ал когнитивті іс-әрекет немесе қызмет болса, объектіні тану міндетін орындайды. Осы тұстан бастап оқытушының білім беру ортасын ұйымдастыру кескіні өзгереді. Креативті іс-әрекеттерде білім беру ортасындағы оқытушының берген тапсырмасының мазмұны жаңа объекті жасау мақсатына сүйенеді, себебі құрастыру материалының сипатына ие. Когнитивті іс-әрекеттерде немесе қызметте білім беру ортасы зерттелініп жатқан объектінің белгісіз мәнін табуға мүмкіндік беретін іс-әрекеттердің технологиялары мен әдістерінен құралған.

А.Н. Лук шығармашыл тұлғаға айқын анықтама айтпаса да, шығармашылық тұлғаның сипаттамасын толық талдаған [5]. Ол шығармашылық тұлғаның сипатына тәуекелшілдікті, жігерлілікті, ұмтылғыштықты, еркін саралауды, әрекеттеріндегі жемістердің біртекті болмауын, әзілкештігін, өзіндік табиғи ерекшелігін, сенімге сүйенбеушілігін, «танымдылық мылжыңдық», заттарға сыншылдығы, ойлауға әрі қиялдауға батылдығы және т.б. Мұндай тұлға, А.Н.Луктің пікірінше, өзімен және қоршаған шындықпен ешқандай түсінбеушілікке келмейді әрі оны мәселені тиімді шешу тәсілі деп қарастырады.

Креативтілік пен психикалық сипаттың арасындағы және психотизм мен креативтіліктің арасындағы байланыстар туралы J.P.Rushton айтқан. Оның зерттеулері шығармашыл ұлы тұлғалар, ғалымдар өздерінің екпіндерін көсетуде ұстамды, эмоциялық қалыпты күйді үнемі бір дәрежеде ұстайды, байсалды, сабырлы, басқаларға басшылық жасауға құмар, епті, өзіне-өзі сенімді, жан-жақты терең ойлайды.

Жоғарыда айтылғандардан, Қазақстандық ЖОО-дағы білім беру жүйесін жаңалауға маңызды қадам, бұл болашақ бәсекеге лайықты, креативті маманның тұлғалық-кәсіби тұрғыда өзін-өзі дамытуына назарды күшейту болуы керек. Жалпы қазіргі кезеңде жастарды дамыту мәселесі қоғамдағы әлеуметтік қайта құрулармен де қиындықтар жасап келеді, осыған байланысты, бүгінгі жастардың психологиясын зерттеу, жас қыздар мен ұлдардың дүниетанымындағы, құндылықтарындағы, өзін-өзі

белгілеуіндегі, өмір мәнін іздеудің қалыптасуындағы ерекшеліктерді және тұлғалық дамудың басқа да мәселелерін зерттеу қажеттілігі пайда болуда.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. Учебник.- М.: Академический Проект, 2003 - 496 с.
2. Дубровина И.В. Психология. Учебник. 7-е издание.М.:,2009.-464 с.
3. Кулагина И.Ю. Педагогическая психология.М.:2008.-480 с.
4. Мухина В.С. Возрастная психология. Феноменология развития. Учебник. М.: 2011. – 656 с.
5. Лук А.Н. Очерки эвристической психологии.М.:,2011-268 с.

Регистрационная карта участника международной конференции

1. Фамилия, Имя, Отчество- Жолдасбеков Абдиманап Абдразахович
2. Ученая степень, звание - педагогика ғылымдарының докторы ,профессор
3. Должность – декан факультета
4. Полное название организации- М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
5. Страна, регион, город – Қазақстан, Шымкент қаласы
6. Адрес организации - Қазақстан, Шымкент қаласы, пр. Тауке-Хан- 5
7. Телефон- 8 701 366 16 94
8. E-mail: abeke56@mail.ru
9. Название статьи (доклада)- **СТУДЕНТ ЖАСТАРДЫҢ ЖАҢАШЫЛДЫҚ САПАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗІ**
10. Соавторы – Данияров Талғат Амангелдиевич – пед. ғыл. кандидаты, профессор;
Альптекин Зейнел - докорант ЮКГУ им. М.Ауэзова
11. Необходимость бронирования гостиницы (да / нет) – да на 1 человек- Жолдасбекову